

Från helig växt till hälsobov

Under hundratals år har människan rökt tobak utan att ha en aning om dess effekter. Genom forskning vet vi nu att rökning skadar mycket mer än bara lungorna.

Text: Karin Söderlund Leifler

Fakta om rökning: Drygt 1 miljard människor röker. Rökning orsakar ungefär 6 miljoner dödsfall per år, enligt WHO. Passiv rökning beräknas orsaka 600 000 förtida dödsfall per år. Rökstopp får snabbt positiv effekt, till exempel kan patienter som slutar röka fyra veckor före operation halvera sin risk att drabbas av komplikationer.

1500-talet Helig växt Den vildväxande tobaken har använts i religiösa ceremonier på den amerikanska kontinenten i 2000 år. De första upptäcktsresande för tobaken till Europa. Växten benämns som "helig" och anses ha hälsöfrämjande egenskaper.

1600-talet Första förbudet Cigaretter liknande dagens kan ha upptunnats på 1600-talet. Sultan Murad IV förbjuder rökning, som han anser bidrar till deladens och korruption, i det Ottomanska riket. Rökning straffas med döden. Hans efterträdare ändrar förbudet till skatt på tobak.

1600

1600-talet Cigaretternas genombrott De första kommersiella cigaretterna gjordes på en gård i North Carolina och såldes till soldater i det amerikanska inbördeskriget. Snart såg den första cigarettmaskinen dagens ljus och cigaretterna fick sitt stora genombrott.

1700

1790-talet Rökning farligt? Cigarettrökning är populärt i högre samhällsklasser. Men flera läkare börjar rapportera om hälsoproblem med tobak, exempelvis tumörer på läpparna hos piprökare.

1800

1950-talet Rökning under luppen Flera stora studier visar att rökare löper mycket större risk att få lungcancer än icke-rökare. Cigarettkonsumtionen fortsätter trots det att öka under flera årtionden.

1950

1957 Skadar fostret Forskare märker att födelsevikten hos barn till mammor som röker under graviditeten är lägre. Under kommande årtionden upptäcks även samband mellan rökning och dödlighet, förtidig födsel, plötslig spädbarnsdöd och astma.

1980

1964 Lungcancer Den första rapporten från General Surgeon, myndigheten för hälso- och sjukvård i USA, blir en vändpunkt för uppmärksamheten kring orsakssambandet mellan rökning och lungcancer.

1960

1988 Nikotin ger beroende En rapport från General Surgeon slår fast att nikotinet i tobak är beroendeframkallande. Forskning visar hur nikotinet verkar i hjärnan banar väg för de första läkemedlen mot abstinensbesvär.

2000

2004 Samspel med gener Forskning vid Karolinska Institutet visar att personer med särskilda risgener löper 15 gånger så hög risk att få ledgångsreumatism om de är rökare. Rökning har också visat sig påverka risken att få multipel skleros och hur svår sjukdomen blir.

2015

Framtidens utmaningar

Beroendets biologi
Forskare vill ta reda på mer om mekanismerna bakom beroendet, även de som inte styrs av nikotinet. En annan relaterad och viktig fråga är varför personer med psykiska sjukdomar har större risk att bli storökare.

Samspel med gener
Det behövs mer kunskap om hur rökning, gener och immunsystemet interagerar i sjukdomar som ledgångsreumatism, multipel skleros och kanske även metabolt syndrom.

Social segregation
Rökning är kopplat till sociala ställnader, som utbildning, inkomst och arbetslöshet. En viktig folkhälsofråga är vilket som är bästa sättet att stötta rökare i vägen i de mest utsatta grupperna.

Foto: iStockphoto, Ulf Ström (Gallare).

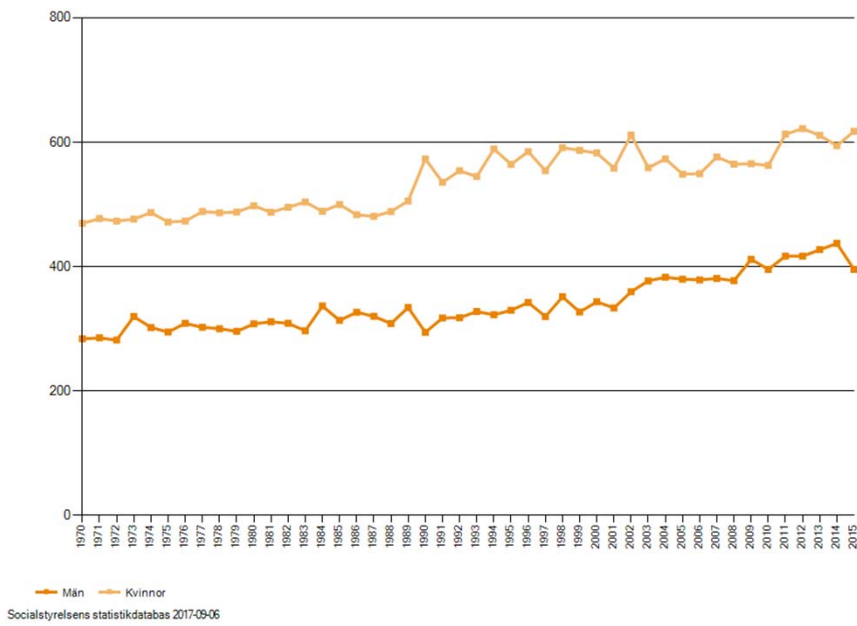
Källor: www.who.int; "How Tobacco Smoke Causes Disease: The Biology and Behavioral Basis for Smoking-Attributable Disease: A Report of the Surgeon General", "The history of the discovery of the cigarette-lung cancer link: evidentiary trail from 1900 to present day", J. Global Health, R. Proctor, Tobacco Control 2012;21:67-91.

NACKA TINGSRÄTT
Avdelning 4

INKOM: 2017-09-07
MÅLNR: M 1333-11
AKTBIL: 637

Antal nya cancerfall per 100 000 personer (crude rate), Ålder: 50-54, Riket, Diagnos: Samtliga tumörer, oavsett tumörtyp

Sammanlagt för alla undersökta cancerformer

